

महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्थेतर्गत स्थापित  
केलेल्या जिल्हा चाचणी प्रयोगशाळेतील उपकरणे व  
यंत्रणांची अंशसंशोधन (Calibration) बाबत  
कार्यपद्धती व सनियंत्रण.

---

### महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,  
शासन निर्णय क्र. प्रमंग्रासयो-२०१०/प्र.क्र. ४४७/योजना-९  
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,  
दिनांक २८ एप्रिल, २०१०.

#### प्रस्तावना -

महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्थेतर्गत प्रधानमंत्री ग्रामसङ्क कोजनेच्या कामासाठी महाराष्ट्र राज्यात ३३ जिल्ह्यांच्या ठिकाणी चाचणी प्रयोगशाळा स्थापन केल्या आहेत. त्यामध्ये रस्ते व पुलाच्या बांधकामास लागणाऱ्या साधन सामुद्रीचे परिक्षण होते. या करिता विविध उपकरणे व यंत्रे वापरात आहेत. या सर्व उपकरणांचे व यंत्रांचे अंशसंशोधन ( Calibration ) ठराविक कालावधीने नियमितपणे करणे अत्यंत आवश्यक असते. कारण सतत वापराने त्यांच्या अचूकपणामध्ये थोडाफार फरक पडत जातो. याकरिता ही सर्व उपकरणे वैज्ञानिक पद्धतीने पडताळून पाहणे आवश्यक असते. याच प्रक्रियेला 'अंशसंशोधन' ( Calibration ) संबोधिले जाते. हे न केल्यास केलेल्या प्रयोगाचे अचूक निकाल देणे शक्य होत नाही. शिवाय त्यामध्ये होणारा फरकही ( Deviation ) वेगळा काढणे अवघड होते. या सर्वे प्रक्रियेची सखोल माहिती व्हावी व सर्व जिल्हा स्तरीय उपकरणांचे नियमित अंशसंशोधन व्हावे याकरिता द्विभागीय प्रयोगशाळेतील प्रत्येकी किमान २ अभियत्यांचे ५ दिवसाचे प्रशिक्षण 'जिओटेक सर्विसेस' नागपूर येथे आयोजित करण्यात आले होते. या प्रशिक्षणात प्रयोगशाळेत वापरात असलेल्या सर्व उपकरणांची सविस्तर माहिती व अंशसंशोधन करून दाखविण्यात आले व त्याकरिता वापरण्यात येणाऱ्या मूळ मापकांची (Master Instruments) सुद्धा माहिती देण्यात आली. या मूळ मापकांची उपलब्धी व त्यांचेही अंशसंशोधन कुटून करून घ्यावे या विषयी पण माहिती देण्यात आली. भारतीय मानकानुसार आवश्य असलेल्या लांबी, रुंदी, आकारमान, वजन व वेग यांच्या विविध उपकरणांसाठी असलेल्या मर्यादा या सर्व बाबींवर सविस्तर विवेचन करण्यात आले तसेच प्रयोगशाळेतील उपकरणाचे व यंत्रांचे

अंशसंशोधन कसे करावे याबाबतीत सविस्तर असे Calibration Manual तयार करण्यात आलेले आहे.

महाराष्ट्रातील ३३ प्रयोगशाळेचे वार्षिक अंशसंशोधन जर बाहेरील संस्थेद्वारे केले तर ते खर्चीक ठरणार आहे. त्यापेक्षा Inhouse व्यवस्था केल्यास ते सोयीचे तसेच कमी खर्चात होणार आहे. त्याच बरोबर एकूण प्रक्रियेत सुटसुटीतपणा येणार आहे. त्या अनुषंगाने महाराष्ट्रातील ३३ प्रयोगशाळेतील उपकरणाची व यंत्रांचे अंशसंशोधन व सनियंत्रण करण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनस्तरावर विचाराधीन होता.

## शासन निर्णय

महाराष्ट्रातील ३३ जिल्हा प्रयोगशाळेतील उपकरणांचे व यंत्रांचे अंशसंशोधन करण्याबाबत खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक तत्वांचा अवलंब करण्यात यावा असा निर्णय घेण्यात आला आहे.

- १) सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ मधील यादीप्रमाणे ज्या अभियंत्यांनी अंशसंशोधनाचे प्रशिक्षण घेतले आहे त्यांना जिल्हा प्रयोगशाळेतील उपकरणे व यंत्रे यांचे अंशसंशोधन करण्याचे अधिकार राहतील. त्यांनी दरवर्षी त्या-त्या प्रादेशिक विभागातील जिल्हा प्रयोग शाळेतील उपकरणाचे व यंत्रांचे व मूळ मापकांचेसुद्धा अंशसंशोधन नियमितपणे पार पाडावे.
- २) जिल्हा प्रयोगशाळेतील उपकरणांचे, यंत्रांचे व मूळ मापकांचे अंशसंशोधन करून घेण्याची प्राथमिक जबाबदारी संबंधित PIU ची राहील. याबाबतचा वार्षिक अहवाल ते राज्य गुणवत्ता समन्वयक (SQC) यांचेकडे नियमितपणे सादर करतील.
- ३) संबंधित अधीक्षक अभियंता (प्रमंग्रासयो) यांनी त्यांचे वार्षिक कार्यालयीन तपासणीत हा मुद्दा अंतर्भूत करावा.
- ४) या विषयाचे राज्यस्तरावरील सनियंत्रण राज्य गुणवत्ता समन्वयक पार पाडतील. या शासन निर्णयान्वये प्राधिकृत केलेल्या अभियंतांची सेवा भविष्यात विविध कारणामुळे उपलब्ध न झाल्यास त्यांच्या जागी योग्य अशा प्रशिक्षित अभियंतांना अंशसंशोधनासाठी प्राधिकृत करण्याचे अधिकार राज्य गुणवत्ता समन्वयक यांना राहतील. राज्यातील अंशसंशोधनाचा सर्वकष वार्षिक अहवाल विहित नमुन्यात मुख्य अभियंता, प्रधानमंत्री ग्रामसऱ्क योजना यांचेकडे नियमितपणे सादर करतील.

सदर शासन निर्णय शासनाची वेबसाईट [www.maharashtra.gov.in](http://www.maharashtra.gov.in) वर उपलब्ध असून  
त्याचा संगणक सांकेतांक २०१००४२८१९२२३९००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

  
( दि. ग. मोरे )  
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

सचिव, ग्राम विकास व पंचायती राज, मंत्रालय, मुंबई.

मुख्य अभियंता, प्रधानमंत्री ग्रामसङ्करण योजना, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व)

राज्य गुणवत्ता नियंत्रण समन्वयक (प्रमंग्रासयो), पुणे.

अधीक्षक अभियंता, प्रधानमंत्री ग्रामसङ्करण योजना (सर्व)

नोडल कार्यकारी अभियंता, प्रधानमंत्री ग्रामसङ्करण योजना (सर्व)

महालेखापाल-१ (लेखा परीक्षा) / लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

महालेखापाल-२ (लेखा परीक्षा) / लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.

श्री. सुनील सी. मोने, वित्तीय सल्लागार, प्रधानमंत्री ग्रामसङ्करण योजना, मुंबई.

कक्ष अधिकारी (योजना - ८ / ९), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

निवडनस्ती.

## प्रपत्र - अ

शासन निर्णय क्र. प्रमंग्रासयो/२०१०/प्र.क्र.४४७/यो-९, दिनांक २८.४.२०१०  
सोबत जोडावयाचे परिशिष्ट.

दिनांक ११.१२.२०१० या कालावधीत "जिओटेक सर्व्हीसेस" नागपूर या संस्थेमध्ये  
आयोजित करण्यात आलेल्या अंशसंशोधन प्रशिक्षण कार्यक्रमास उपस्थित राहिलेल्या  
अभियंत्यांची यादी.

अ.क्र.	विभाग	जिल्हा	अभियंत्याचे नाव	पदनाम
१	२	३	४	५
१	पुणे	पुणे	श्री.एच.आर.पाटील	कनिष्ठ अभियंता
२		सोलापूर	श्री.बी.व्ही.जाधव	कनिष्ठ अभियंता
३	कोकण	ठाणे	श्री.आर.एस.नाईक	उप अभियंता
४		सिंधुदुर्ग	श्री.प्रकाश मालगांवकर	उप अभियंता
५	औरंगाबाद	औरंगाबाद	श्री.जी.आय.मंडवारे	कनिष्ठ अभियंता
६		बीड	श्रीमती ए.एम.नवले	कनिष्ठ अभियंता
७	अमरावती	अमरावती	श्री.ओ.बी.करडे	कनिष्ठ अभियंता
८		यवतमाळ	श्री.एस.एम.मंत्री	कनिष्ठ अभियंता
९	नागपूर	नागपूर	श्रीमती सोनाली गांडे	कनिष्ठ अभियंता
१०		चंद्रपूर	श्री.पी.व्ही.राऊत	शाखा अभियंता
११	नाशिक	नाशिक	श्री.अरुण ठाकूर	शाखा अभियंता
१२		जळगाव	श्री.एस.के.बडगुजर	कनिष्ठ अभियंता

